

Positiivsed õpetaja-õpilase suhted õpetajakoolituse suhtlemisvaldkonna õppejõudude vaates

Kristi Palk^{a1}, Liina Lepp^a, Äli Leijen^a

^a Tartu Ülikooli haridusteaduste instituut

Annotatsioon

Õpetaja-õpilase suhete kvaliteet mõjutab nii õpetajate kui ka õpilaste heaolu koolis. Siiski hindavad Eesti õpetajad ja õpilased nende suhete kvaliteeti halvemaks kui teiste OECD riikide omad. Õpetajakoolitusel on oluline roll õpetajate suhtlemisega seotud teadmiste ja oskuste kujundamisel, kuid seni pole autoritele teadaolevalt uuritud õpetajakoolituses suhtlemisvaldkonna teemasid õpetavate õppejõudude arusaamu positiivsetest õpetaja-õpilase suhetest. Uurimuse eesmärk oli välja selgitada õpetajakoolituse esma- ja/või täiendusõppes suhtlemisvaldkonna teemasid õpetavate õppejõudude arusaamad positiivsete õpetaja-õpilase suhete olulisusest ning teguritest ja tegevustest, mis nende kujunemist toetavad. Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuudega 16 suhtlemisvaldkonna õppejõult, kes õpetajaid ja õpetajakoolituse üliõpilasi õpetavad. Andmete analüüsiks kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi. Tulemused näitasid, et õpetaja-õpilase suhete kvaliteet on eri aspekte arvestades õpetajatele ja õpilastele oluline ning sõltub õpetaja hoiakutest, teadmistest ja oskustest positiivset suhet luua. Lisaks kirjeldasid õppejõud mitmeid õpetaja pedagoogilisi tegevusi, mis toetavad positiivseid suhteid.

Võtmesõnad: õpetaja-õpilase suhted, positiivsed suhted õpilastega, suhtlemisvaldkonna õppejõud, pedagoogilised tegevused, kvalitatiivne uurimus.

Sissejuhatus

Arvukate uurimuste (nt Cann *et al.*, 2024; Mensah & Koomson, 2020; Täht *et al.*, 2023) kohaselt on positiivsed õpetaja-õpilase suhted olulised mõlemale poolele. On leitud, et õpilaste õppetöö tulemused, koolirõõm ning üldine

¹ Haridusteaduste instituut, Tartu Ülikool, Jakobi 5, 51005 Tartu; kristi.palk@ut.ee.

rahulolu eluga on otseselt seotud õpetaja-õpilase suhete kvaliteediga (nt Federici & Skaalvik, 2014; Kitsing *et al.*, 2015; Mensah & Koomson, 2020). Ka õpetaja stressikindlus, üldine heaolu ja tööga rahulolu sõltuvad tema suhetest õpilastega (nt Cann *et al.*, 2024; Chang, 2009; Spilt *et al.*, 2011; Täht *et al.*, 2023). Samuti on selgunud, et kui õpetaja pakub õpilastele emotsionaalset toetust, võib ta seeläbi mõjutada positiivselt ka varem kujunenud negatiivseid suhteid õpetajatega (Hamre & Pianta, 2005). Lisaks osutavad Veldman jt (2013), et positiivsed muutused õpilase-õpetaja suhete kvaliteedis toovad kaasa positiivseid muutusi õpetajate rahulolus tööga. Seega on oluline, et õpetajal oleksid õpilastega positiivsed suhted ning ka oskused neid luua ja hoida.

Rahvusvahelistes võrdlusuuringutes (OECD, 2019; OECD, 2024) on käsitletud Eesti õpetajate ja õpilaste hinnanguid õpetaja-õpilase suhetele. Rahvusvahelisest õpetajate ja õpetamise uuringust TALIS selgus, et Eesti õpetajad hindavad oma oskusi suhete loomisel õpilastega halvemaks kui paljude teiste riikide õpetajad (OECD, 2019). Samuti näitas rahvusvaheline noorte teadmiste ja oskuste uuring PISA, et Eesti õpilased hindavad võrreldes teiste riikide õpilastega suhteid õpetajatega halvemaks (OECD, 2024). Nendest tulemustest järeldub, et õpetaja-õpilase suhete kujundamist on vaja senisest enam toetada.

Õpetajakoolituses toetavad positiivsete õpetaja-õpilase suhete kujunemist suhtlemisvaldkonna õppejõud. Samas ei ole nende arusaamu sellest vaatepunktist autoritele teadaolevalt varem uuritud. Lähtudes sellest, et õpetaja-õpilase suhete kvaliteet on oluline mõlemale poolele, on vaja positiivsete õpetaja-õpilase suhete kujundamine senisest enam fookusesse tõsta (Cann *et al.*, 2024; Krips, 2011) ning arvestada muu hulgas suhtlemisvaldkonna õppejõudude seisukohti. Seega seati uurimuse eesmärgiks selgitada välja õpetajakoolituse esma- ja/või täiendusõppes suhtlemisvaldkonna teemasid õpetavate õppejõudude arusaamad positiivsete õpetaja-õpilase suhete olulisusest ning teguritest ja tegevustest, mis toetavad positiivsete suhete kujunemist.

Õpetaja-õpilase suhte teoreetilised lähtekohad

Õpetaja-õpilase suhete uurimine rajaneb erinevatele teoreetilistele alustele, millest levinumad on kiindumusteooria ja motivatsiooniteooria (Kincade *et al.*, 2020). Davis (2003) toob kiindumusteooriale tuginevaid käsitlusi kokku võttes esile, et õpilased toovad klassiruumi kaasa suhtemudelid, mis erineval määral ja viisil mõjutavad muuhulgas õpetaja-õpilase suhte kvaliteeti. Motivatsiooniteooriatest on varasemad õpetaja-õpilase suhteid käsitlenud uuringud põhinenud kõige sagedamini enesemääramisteoorial (ingl *self determination theory*) (vt nt Kincade *et al.*, 2020; Ryan & Deci, 2020). Tõhusaks õppimiseks

on enesemääramisteooriast lähtudes vaja toetada kolme psühholoogilist põhivajadust: autonoomiat, kompetentsust ja seotust (Ryan & Deci, 2020). Autonoomsusvajaduse toetamiseks saab õpetaja arvestada õpilaste seisukohti ja individuaalseid eripärasid ning olla empaatiline. Kompetentsusvajaduse toetamisel peaks õpetaja seadma õppijale arusaadavaid eesmärgi ja looma hästi struktureeritud keskkonna, et pakkuda optimaalseid väljakutseid ja eduelamust. Seotusvajaduse toetamiseks saab õpetaja luua õpilastega lähedased ja mõlema poole jaoks tähenduslikud suhted, mis väärtustavad lugupidamist ja hoolivust (Ryan & Deci, 2020). Just seotusvajadus seostub õpetaja-õpilase suhetega enim, kuigi kõigi kolme psühholoogilise põhivajaduse tagamine on tugevasti seotud õpetaja suhtlemisuskude ja professionaalse kompetentsusega (Pianta, 1999).

Õpetaja-õpilase suhete kirjeldamisel on laialdaselt kasutatud ka enesemääramisteooriaga haakuvat õpetaja interpersonaalse käitumise mudelit (ingl *Model for Interpersonal Teacher Behavior* (MITB)) (vt Palk *et al.*, 2024; Wubbels & Brekelmans, 2005). Wubbelsi ja Brekelmansi (2005) õpetaja interpersonaalse käitumise mudeli kohaselt saab õpetaja-õpilase suhteid kirjeldada õpetaja käitumise kaudu, mida õpilane hindab. Autorid kirjeldavad õpetamist ka kui õpetaja käitumistüüpi, mis võib olla juhtiv (ingl *directing*), abivalmis (ingl *helpful*), mõistev (ingl *understanding*), mõjutatav (ingl *compliant*), eba-kindel (ingl *uncertain*), rahulolematu (ingl *dissatisfied*), vastanduv (ingl *confrontational*) või kontrolliv (ingl *imposing*). Need käitumistüübid kajastavad erineval määral kahte dimensiooni: agentsust (ingl *agency*) ja lähedust (ingl *communion*). Selle mudeli järgi näitab agentsuse dimensioon, mil määral õpetaja domineerib ja kuidas ta kontrollib suhtlust, samas kui läheduse dimensioon osutab, mil määral õpetaja käitub sõbralikult ja sotsiaalselt (Wubbels & Brekelmans, 2005).

Enesemääramisteoorial ja õpetaja interpersonaalse käitumise mudelil põhinevad käsitlused kirjeldavad mitmes aspektis õpetaja-õpilase suhteid sarnaselt. Näiteks eristavad Aelterman jt (2018) enesemääramisteooriast lähtudes autonoomiat toetavate õpetamisstiilidena mõistvat, õpilasest lähtuvat ja juhtivat/suunavat õpetamisstiili. Samuti käsitlevad Wubbels ja Brekelmans (2005) õpetaja-õpilase suhet toetavana õpetaja juhtivat, abivalmit ja mõistvat käitumist. Wubbelsi ja Brekelmansi (2005) õpetaja interpersonaalse käitumise mudelis haakuvad eespool nimetatud kaks dimensiooni – agentsus ja lähedus – enesemääramisteoorias Aeltermani jt (2018) kirjeldatud põhivajadustest vastavalt autonoomia ja seotusvajadusega.

Õpetaja-õpilase suhet mõjutavad tegurid ja õpetajapoolsed toetavad tegevused

Olulised tegurid positiivsete õpetaja-õpilase suhete loomisel on õpetaja motiveeritus ja soov õpilastega häid suhteid luua. Motiveeritud õpetajad suudavad innustada õpilasi positiivseks suhtluseks (Ghasemi, 2022). Samuti mõjutavad positiivsete suhete loomist õpetaja suhtlemisoskused. Seejuures on tähtis, et õpetaja mõistaks suhtlemisoskuste vajalikkust ja vajaduse korral arendaks oma neid (Krips, 2011). Wubbels jt (2014) on osutanud, et õpetaja peab õpilastega suhteid luues mõistma erinevusi suhete loomisel ühe õpilasega ja klassiga, et valida õige lähenemisviis. Kui õpetaja kogeb positiivsete suhete loomisel, hoidmisel või suhete parandamisel raskusi, siis võib ta leida tuge kooli tugispetsialistidelt, kolleegidelt või mentorilt, kes aitavad õpetajal suhet õpilastega mõista ja kujundada (Mansfield *et al.*, 2021). Wubbelsi ja Brekelmansi (2005) järgi võib õpetajale olla kasulik enda tegevusi õppeprotsessis videosalvestada ja analüüsida, et professionaalse arengu eesmärgil selgemalt märgata oma nõrku ja tugevaid külgi suhete loomisel õpilastega. See aitab paremini mõista, kuidas suhteid õpilastega parandada (nt Koni & Lepp, 2024; Lepp *et al.*, 2023).

Varasemates uuringutes (nt Archer & Hughes, 2010; Bennett, 2021; Kincade *et al.*, 2020) on nimetatud mitmeid tegevusi, mis toetavad positiivse õpetaja-õpilase suhte kujundamist. Näiteks on Archer ja Hughes (2010) toonud esile esmase kontakti kavandamise olulisuse ja õpilaste jaoks arusaadava keelekasutuse suhtlemisel. Samuti on Coristine jt (2022) kirjeldanud, et õpilastega suheldes peaks õpetaja olema positiivne, toetav ja sõbralik, teadma õpilaste nimesid ning pöörama tähelepanu nende huvidele. Lisaks on leitud, et positiivsete suhete loomisele aitab kaasa, kui õpetaja kiidab õpilasi edusammude eest ja kohtleb neid lugupidavalt (Bennett, 2021; Kincade *et al.*, 2020; Lemov, 2021) ning pakub neile tagasisidet ja tuge (Bennett, 2021; Lemov, 2021). Veel on leitud, et häid suhteid õpetaja ja õpilase vahel toetab õpilaste kaasamine õppeprotsessi, näiteks kui õpetaja küsib õpilaste arvamust ning arvestab nende huvidega (Coristine *et al.*, 2022). Lisaks peaks õpetaja õpilasi võrdselt kohtlema ja mitte valima nende seast lemmikuid (Coristine *et al.*, 2022; Krips, 2011). Heade suhete loomist toetab samuti see, kui õpetaja õpetab õpilastele suhete loomiseks ja emotsioonide juhtimiseks vajalikke oskusi, suhtub õpilase tunnetesse mõistvalt ning on kuulates reflekteeriv ja toetav (Kincade *et al.*, 2020).

Kuigi mitmes uuringus (nt Ghasemi, 2022; Kincade *et al.*, 2020) on kirjeldatud õpetaja-õpilase suhteid soodustavaid tegureid ja õpetajate võimalikke tegevusi positiivsete õpetaja-õpilaste suhete kujundamiseks, näitavad PISA (OECD, 2024) ja TALISE (OECD, 2019) uuringud siiski, et Eesti õpetajad vajavad õpilastega suhete loomisel toetust. Õpetajakoolituse valdkonnas

toetavad õpetaja-õpilase suhete kujunemisega seotud teadmiste, oskuste ja hoiakute omandamist suhtlemisvaldkonna õppejõud, kelle arusaamu positiivsetest õpetaja-õpilase suhetest aga autoritele teadaolevalt uuritud pole. Seetõttu seati uurimuse eesmärgiks selgitada välja õpetajakoolituse esma- ja/või täiendusõppes suhtlemisvaldkonna teemasid õpetavate õppejõudude arusaamad positiivsete õpetaja-õpilase suhete olulisusest ning teguritest ja tegevustest, mis toetavad positiivsete suhete kujunemist. Eesmärgi täitmiseks sõnastati järgmised uurimisküsimused.

1. Millised on suhtlemisvaldkonna õppejõudude arusaamad positiivsete õpetaja-õpilase suhete olulisusest?
2. Millised tegurid mõjutavad suhtlemisvaldkonna õppejõudude arvates positiivseid õpetaja-õpilase suhteid?
3. Millised õpetaja tegevused toetavad suhtlemisvaldkonna õppejõudude arvates positiivseid õpetaja-õpilase suhteid?

Metoodika

Valim

Kvalitatiivse uuringu valimi moodustamisel kombineeriti eesmärgipärase valimi ja lumepallivalimi põhimõtteid, et leida uuringu jaoks enim sobivad uuritavad (vt Õunapuu, 2014). Uuringusse kaasati õpetajakoolituse esma- ja/või täiendusõppes suhtlemisvaldkonna teemasid õpetavad õppejõud. Uuringus osalemise kriteeriumiks oli suhtlemisvaldkonna teemade õpetamise kogemus õpetajakoolituse esma- ja/või täiendusõppes.

Võttes aluseks valimi moodustamiseks seatud kriteeriumi, koostasid töö autorid nimekirja 18 võimalikust õppejõust ning kontakteerusid nendega e-kirja teel. Uuringus nõustus osalema kümme õppejõudu. Kõikidel intervjueeritavatel paluti intervjuu lõpus nimetada teisi valdkonna õppejõude, kes võiksid uuringusse kvalifitseeruda ja kellega seejärel kontakteeruti. Selle tulemusena leiti lisaks kuus kriteeriumile vastavat uuritavat. Uuritavate taustandmed on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Uuritavate taustaandmed

Pseudonüüm	Sugu	Õpetamiskogemus	Hariduslik taust
Õppejõud 1	naine	5–10 aastat	psühholoogia
Õppejõud 2	naine	üle 10 aasta	psühholoogia, juhtimine
Õppejõud 3	naine	üle 20 aasta	psühholoogia
Õppejõud 4	naine	5–10 aastat	psühholoogia, pedagoogika
Õppejõud 5	naine	5–10 aastat	psühholoogia
Õppejõud 6	naine	üle 10 aasta	psühholoogia
Õppejõud 7	naine	üle 10 aasta	psühholoogia
Õppejõud 8	naine	üle 10 aasta	psühholoogia
Õppejõud 9	naine	5–10 aastat	psühholoogia, pedagoogika
Õppejõud 10	mees	üle 10 aasta	psühholoogia, pedagoogika
Õppejõud 11	naine	üle 10 aasta	psühholoogia, pedagoogika
Õppejõud 12	naine	5–10 aastat	psühholoogia, pedagoogika
Õppejõud 13	naine	üle 10 aasta	pedagoogika
Õppejõud 14	naine	üle 10 aasta	psühholoogia, pedagoogika
Õppejõud 15	naine	üle 10 aasta	pedagoogika
Õppejõud 16	mees	üle 10 aasta	psühholoogia, pedagoogika

Andmekogumine

Andmeid koguti poolstruktureeritud individuaalintervjuudega. Neljast osast koosneva intervjuu kava koostamisel lähtuti uurimisküsimustest. Intervjuu kava esimeses osas olid taustaküsimused (nt *Palun kirjeldage oma hariduslikku tausta ja varasemat töökogemust*). Teises osas keskenduti suhtlemisvaldkonna õppejõudude arusaamadele positiivsete õpetaja-õpilase suhete olulisusest (nt *Millistest komponentidest Teie arvates positiivne õpetaja-õpilase suhe koosneb?*; *Miks on Teie hinnangul positiivsed õpetaja-õpilase suhted olulised?*). Kolmanda osa keskmes olid küsimused tegurite kohta, mis mõjutavad suhtlemisvaldkonna õppejõudude arvates positiivseid õpetaja-õpilase suhteid (nt *mõeldes õpetaja-õpilaste suhetele, siis Millised tegurid toetavad Teie arvates positiivsete suhete loomist?*; *Millele tuleks Teie arvates positiivseid suhteid luues tähelepanu pöörata?*). Intervjuu kava viimane osa kajastas küsimusi tegevuste kohta, mis suhtlemisvaldkonna õppejõudude arvates toetavad positiivseid õpetaja-õpilase suhteid (nt *Millised on Teie olulised soovitusel õpetajatele, kes soovivad luua positiivseid suhteid õpilastega?*; *Mida tuleks õpetajal Teie arvates positiivseid õpetaja-õpilase suhteid luues vältida? Miks Te nii arvate?*).

Lõpuküsimusena oli intervjuu kavas küsimus *Mida soovite veel lisada seoses positiivsete õpetaja-õpilase suhete teemaga?*.

Uuringusse kaasamisel teavitati potentsiaalseid uuritavaid uuringu eesmärgist ja eetikanõuetega seonduvast. Lisaks selgitati uuritavatele, et intervjuul osalemine on vabatahtlik ja neile tagatakse konfidentsiaalsus. Kõik intervjuul osalejad allkirjastasid teadliku nõusoleku vormi. Ühtlasi andsid nad nõusoleku intervjuu salvestamiseks.

Esmalt tehti prooviintervjuu, mille järel täpsustati üksikute küsimuste sõnastust. Prooviintervjuu andmed arvati uuringu andmestiku hulka. Intervjuud kestsid ligikaudu üks tund (lühim 43 minutit ja pikim 1 tund ja 27 minutit). Olenevalt osaleja soovist viidi intervjuud läbi kas Zoomis või kohapeal.

Andmeanalüüs

Esmalt transkribeeriti intervjuud täies mahus kõnetuvastusteenuse tekstiks.ee abil (vt Olev & Alumäe, 2022). Seejärel kuulati üle helifailid ja kontrolliti tekstifailide vastavust helifailile. Tekstid parandati ja konfidentsiaalsuse tagamiseks eemaldati tekstist uuritavate tuvastamist võimaldav informatsioon. Seejärel laaditi korrastatud tekstifailid andmetöötluskeskkonda QCMap.

Järgnevalt analüüsiti andmeid, keskendudes igale uurimisküsimusele eraldi, kasutades selleks kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi, mis Kalmuse jt (2015) järgi aitab uurijal teksti lahti mõtestada ja uurimuse jaoks olulist infot leida. Kodeerimise käigus märgistati uurimisküsimustest lähtuvad tähenduslikud tekstiosad ja lisati neile koodid (Kalmus *et al.*, 2015). Mõne nädala möödudes tegi artikli esimene autor korduskodeerimise, et suurendada andmeanalüüsi kvaliteeti, täpsustades nii tähenduslikke üksusi kui ka koodide nimetusi. Näiteks kodeeriti transkriptsioonis olev tähenduslik üksus *et neil on vaja õppida päriselt neid suhtlemistõkkeid praktikas ära tundma ja siis harjutada seda, et nad seda ise ei kasutaks* koodiga „Õpetaja peab suhtlemistõkkeid tundma ja neid praktikas vältima“. Järgmise sammuna koondati sarnase sisuga koodid kategooriatesse. Näiteks moodustus kategooria „Õpetaja teadmised suhete kujundamisest“ koodidest „Õpetaja peab suhtlemistõkkeid tundma ja neid praktikas vältima“, „Õpetaja toetub teoreetilistele lähtekohtadele suhete loomisel“ ning „Õpetaja on teadlik, et temal on määrav roll suhete kujunemisel õpilastega, sest temal on olemas vastavad kompetentsid“. Seejärel jaotati temaatiliselt sarnased kategooriad peakategooriatesse, näiteks moodustus peakategooria „Positiivse suhte olulisus õpilasele“ järgmistest sisuliselt seotud ja sarnastest alamkategooriatest: „Positiivne suhe pakub turvalisust“, „Positiivne suhe toetab akadeemilist edukust“, „Positiivne suhe arendab õpilaste suhtlemisoskusi“, „Positiivne suhe

suurendab koolirõõmu“. Nii kodeerimis- kui ka kategoriseerimisotsused arutas artikli esimene autor kaasautoritega läbi, kuni saavutati konsensus.

Järgnevas peatükis on uuringu tulemused esitatud uurimisküsimuste kaupa. Tulemusi ilmestavad uuritavate tsitaadid, millest on eemaldatud sõnakordused, et lihtsustada mõistetavust. Tsitaate on vajaduse korral lühendatud, asendades väljajäetud tekstiosad tähisega /.../.

Tulemused

Suhtlemisvaldkonna õppejõudude arvamus positiivsete õpetaja-õpilase suhete olulisusest

Esimese uurimisküsimuse „Millised on suhtlemisvaldkonna õppejõudude arusaamad positiivsete õpetaja-õpilase suhete olulisusest?“ vastusena eristus andmeanalüüsil kaks peakategooriat: (1) „Positiivsete suhete olulisus õpilasele“ ning (2) „Positiivsete suhete olulisus õpetajale“.

Positiivsete suhete olulisus õpilastele

Peakategooria „Positiivsete suhete olulisus õpilastele“ hõlmab alamkategooriaid „Positiivsed suhted pakuvad turvalisust“, „Positiivsed suhted toetavad akadeemilist edukust“, „Positiivsed suhted arendavad õpilaste suhtlemisoskusi“ ja „Positiivsed suhted suurendavad koolirõõmu“.

Positiivsed suhted pakuvad turvalisust. Suhtlemisvaldkonna õppejõud tõstsid õpetaja-õpilase suhete olulisuse kirjeldamisel esmatähtsana esile, et positiivsed suhted õpetajaga pakuvad õpilastele turvatunnet. Intervjueeritavate arvates peaks õpetaja olema toetava ja turvalise keskkonna looja, et õppijal oleks julgus katsetada ja ka eksida, sest õppimine võib olla pingutust nõudev ja hirm eksimise ees võib õpilaste sooritust pärssida. Uuritavad leidsid ka, et turvalises suhtes saab õpilane õpetajat usaldada.

„Õpilased saavad õppida siis, kui neil on turvaline. Ta saab õppida siis, kui keegi mõistab, et see õppimine ongi keeruline /.../, et on keegi, kes saab aru.“
(Õppejõud 1)

Positiivsed suhted toetavad akadeemilist edukust. Uuritavad leidsid, et positiivsete õpetaja-õpilase suhetega kaasneb õpilaste suurem akadeemiline edukus. Kuigi leidus üks uuritav, kelle sõnul võib ka ainult kontrolliva ja nõudliku õpetamisstiili tulemusena saavutada häid õpitulemusi, jagas ta sarnaselt teiste uuringus osalenud õppejõududega arvamust, et positiivsed suhted õpetaja ja õpilase vahel on seotud õpilase akadeemilise sooritusega. Uuritavad selgitasid,

et kui õpilastel on õpetajaga positiivsed suhted, on nad enesekindlamad ja loomingulisemad ning keskenduvad seeläbi rohkem oma võimete arendamisele ja vähem õpetaja heakskiidu otsimisele. Veel kirjeldasid uuritavad, et positiivne suhe õpetajaga suurendab õpilaste õpimotivatsiooni ja seeläbi huvi aine vastu, sest selle õpetaja tunnis, kellega ollakse heades suhetes, soovivad õpilased enam kaasa töötada ja tänu positiivsetele suhetele muutub ka õppeaine õppijatele meeldivamaks. See omakorda muudab õppimise efektiivsemaks ja õpilaste potentsiaal avaldub enam.

„Hea suhe võimaldab paremini õppida. Mu mõtlemine on vabam, ma saan oma potentsiaali rohkem ära kasutada. Ma saan olla loomingulisem, ärevus ei takista õppimist /.../. Õpilane ei pea kulutama liiga palju energiat sellele, et nii-öelda kontrollida, et kas ta on väärtustatud. Et kui see suhe juba iseenesest on selline positiivne, siis selle foonil nii-öelda jääb ressursi tegelikult selle õppeprotsessi jaoks.“ (Õppejõud 10)

Positiivsed suhted arendavad õpilaste suhtlemisoskusi. Suhtlemisvaldkonna õppejõud ütlesid intervjuudes, et õpetaja on õpilastega suheldes viimastele ka suhtlemiseeskujuks. Intervjueeritavad kirjeldasid, et õpetaja suhtlusviise järgides õpivad õpilased suhete loomist, hoidmist ja ka lõpetamist.

„Õpetaja on nagu õppijale mudeliks selles osas, et kuidas olla suhetes teiste inimestega, kuidas neid suhteid luua, säilitada, arendada, ka lõpetada ühel hetkel, piire seada nendes suhetes. Et see on, noh, nagu ka suhtes olemise ja suhtlemise õpetus tegelikult, et ta on väga hea mudel.“ (Õppejõud 10)

Lisaks selgitati intervjuudes, et õpilased õpivad õpetaja käitumisest lähtuvalt piire seadma ja konflikte lahendama ning laiemalt arenevad nende suhtlemisoskused kõikides situatsioonides, näiteks suheldes vanemate, õpetajate või kaasõpilastega. Suhtlemisvaldkonna õppejõudude arvates mõjutab suhtlemisoskuste areng omakorda õpilaste edasist edu suhete loomisel.

Positiivsed suhted suurendavad koolirõõmu. Lisaks sellele, et positiivsed suhted pakuvad turvalisust, toetavad akadeemilist edukust ning arendavad õpilaste suhtlemisoskusi, leidsid uuringus osalenud õppejõud, et positiivsed õpetaja-õpilase suhted on seotud õpilaste koolirõõmuga.

„Et iga laps koolis peab tundma, et ta on nagu koolis väärtustatud ja toetatud ja motiveeritud, et ta tuleb sinna kooli hea tundega ja ta tahab õppida. Ja tegelikult kõige lihtsam on seda näha sellest, et kui laps tahab hommikul kooli minna, järelikult siis on kõik hästi, et need suhted on head.“ (Õppejõud 6)

Intervjueeritud väljendasid arvamust, et positiivsete õpetaja-õpilase suhetega kaasneb õpilaste suurem koolirõõm ja üldine rahulolu eluga, mis väljendub selles, et õppijad suhtuvad koolis käimisesse hästi ning tunnevad, et koolis kogetu on positiivne.

Positiivsete suhete olulisus õpetajale

Peakategooria „Positiivsete suhete olulisus õpetajale“ all eristusid alamkategooriad „Positiivsed suhted tagavad tööga rahulolu ja stressikindluse“ ning „Positiivsed suhted muudavad õpetamise tõhusamaks“.

Positiivsed suhted tagavad tööga rahulolu ja stressikindluse. Uuritavad leidsid, et positiivsed suhted õpilastega suurendavad õpetaja rahulolu tööga ning tagavad suurema stressikindluse. Näiteks toodi välja, et kui õpetaja loob õpilastega positiivsed suhted, siis tunneb ta suuremat enesetõhusust ja rahulolu tööga. Intervjueeritavad selgitasid, et kui õpetaja ei ole õpilastega häid suhteid loonud ning õpilased ei suhtu õpetajasse positiivselt, on viimane sellest häiritud ja see tekitab temas stressi ka väljaspool töökeskkonda. Lisaks aitavad positiivsed suhted õpilastega ennetada õpetajate stressi ja tööga seotud läbipõlemist ning muudavad õpetajad „kutsekindlamaks“, sest õpetaja tunneb, et ta saab oma tööga hakkama, ning tajub, et tema karjäärivalik on olnud sobiv.

„Palju toredam on töötada, kui suhted on head. Et see võiks olla kaitsev asi läbipõlemise vastu, ülemäärase tööstressi vastu, see võiks kaitsta nendesamade lahkumismõtete eest või nii-öelda teha seda õpetajat stressikindlamaks ja siis selle kaudu siis ka kutsekindlamaks.“ (Õppejõud 1)

Positiivsed suhted muudavad õpetamise tõhusamaks. Intervjueeritavad tõstsid esile, et positiivsed suhted õpilastega lihtsustavad õpetaja tööd, sest tal kulub vähem ressursi õpilastega kontakti saavutamiseks, kuna õpilased on positiivsete suhete korral enam motiveeritud õpetajat kuulama ja tunnis kaasa töötama. Seega jääb uuritavate sõnul tunnis rohkem aega tegelda õppimisega ning ka konfliktide lahendamine on positiivsete suhete olemasolul õpetajale lihtsam. Seeläbi saab õpetaja oma õpilasi hõlpsamalt soovitud viisil käituma suunata ja konflikte ennetada või lahendada.

„Kui sul ei ole suhet ja kontakti, siis sul on väga keeruline üldse oma ainet õpetada, ja seda mitmel põhjusel. Et õpilased ei pruugi julgeda sulle öelda, kui nad aru ei saa, ja ka siis läheb see töö tühja lihtsalt. Sa võid seal teha enda meelest, aga kui sa tegelikult aru ei saa, kuhu nad sulle ammu juba maha jäid kuskile. Teine asi on konfliktide lahendamine: et see on oluliselt keerukam õpetajale, kui ei ole seda head suhet õpilastega ees.“ (Õppejõud 1)

Seega selgus intervjuudest, et suhtlemisvaldkonna õppejõud peavad positiivseid õpetaja-õpilase suhteid oluliseks nii õpilastele kui ka õpetajatele. Õpilastele pakuvad positiivsed suhted turvalisust, toetavad akadeemilist edukust, arendavad suhtlemisoskusi ja suurendavad koolirõõmu. Õpetajatele tagavad positiivsed suhted suurema rahulolu tööga ja stressikindluse ning muudavad õpetamise tõhusamaks.

Suhtlemisvaldkonna õppejõudude arvamus positiivseid õpetaja-õpilase suhteid mõjutavatest teguritest

Teise uurimisküsimuse „Mis tegurid mõjutavad suhtlemisvaldkonna õppejõudude arvates positiivseid õpetaja-õpilase suhteid?“ vastusena eristus andmeanalüüsil kolm kategooriat: (1) „Positiivseid suhteid toetab õpetaja suhteid väärtustav hoiak“, (2) „Positiivseid suhteid toetavad õpetaja teadmised suhete kujundamisest“ ning (3) „Positiivseid suhteid toetavad õpetaja praktilised oskused suhteid kujundada ja hoida“.

Positiivseid suhteid toetab õpetaja suhteid väärtustav hoiak

Uuritavad pidasid positiivsete õpetaja-õpilase suhete tekkimise eelduseks, et õpetajal oleks neid väärtustav hoiak, sest siis on tal soov kujundada oma õpilastega positiivseid suhteid. Samuti tõstsid suhtlemisvaldkonna õppejõud olulisena esile, et õpetajal peaks olema arusaam sellest, et tal on määrav roll suhete kujunemisel õpilastega: õpetaja on täiskasvanu ja seega juhtpositsioonil ka suhete kujundamisel. Lisaks selgitasid õppejõud, et õpetajal peab olema sisemine motivatsioon ja tahe õpilastega suhteid luua ning neid vajadusel parandada.

„Minu arvates esimene asi on see, et õpetaja ise teadlikult väärtustab seda suhet, et see üldse on oluline ja et õpetajal on selles suhtes vastutus. Ja et ta väärtustab iga õpilast täpselt nii, nagu ta on, ja positiivsel moel, mitte hukkamõistvalt, välja praakival moel. Et see on suhte väärtustamine.“ (Õppejõud 11)

Positiivseid suhteid toetavad õpetaja teadmised suhete kujundamisest

Suhtlemisvaldkonna õppejõud pidasid tähtsaks, et õpetajad oleksid teadlikud tõhusatest praktikatest, mille abil õpilastega positiivseid suhteid kujundada. Nii on õpetajatel võimalik otsida konkreetsemaid teoreetilisi käsitlusi, kui nad peaksid vajama lisateadmisi. Väljendati arvamust, et neid lisateadmisi võib õpetaja vajada näiteks konfliktsealt käituvate või erivajadustega õpilastega suhteid kujundades. Veel peeti oluliseks, et õpetajal oleks teooriast lähtuvad teadmised

selle kohta, milles seisneb positiivsete õpetaja-õpilase suhete väärtus nii õpilastele kui ka õpetajale, sest nii mõistavad õpetajad uuritavate arvates selgemini ka nende suhete kasulikkust ja mõju mõlemale poolele. Täpsemalt tõid uuritavad esile, et õpetajal peaksid olema teoreetilised teadmised suhtlemistõketest ja nende vältimisest, sest nende meelet takistavad suhtlemistõkked õpetaja-õpilase suhete loomist ja halvendavad suhteid. Suhtlemisvaldkonna õppejõud osutasid ka sellele, et positiivseid suhteid toetab, kui õpetajal on teadmised grupi juhtimisest, sest suhtlus klassi kui grupiga erineb suhtlusest indiviidiga.

„See suhe algab üleüldse sellest teadlikkusest, et mis on selle suhte väärtus ja olulisus /.../ Et kui seda positiivset suhet ei ole, siis igasugused järgmised abivahendid, sekkumised, korrale kutsumine ei toimi. Ehk siis see baasteadmine, mis eelneb oskusele, on just see, et see suhe on väga tähtis, et see on vundament ja seda on vaja siis teadlikult kujundada.“ (Õppejõud 7)

Eeltoodule lisaks peeti tähtsaks õpetaja teadlikkust sellest, et õpilaste suhtluskäitumine ei ole tihti tingitud õpetajast, kuid tema võimuses on õpilaste käitumist teoreetilistele teadmistele tuginedes kujundada ja muuta. Näiteks kirjeldati, et õpetajad võtavad õpilaste ebasobivat käitumist väga isiklikult ja tunnevad seetõttu ärritust, kuigi õpilane võib hoopis vajada isiklike murede tõttu õpetaja mõistmist ja tuge.

„Kui sul on see teadmine, et see laps ei suudagi, et teda peab toetama selles suhtes, siis õpetaja ei lähe närvi. Kui sa tead, et õpilasel ei ole neid oskusi ja teadmisi.“ (Õppejõud 8)

Intervjuueritute arvates mõjutavad positiivsete suhete kujunemist ka õpetaja teadmised võimalikest välise toetuse viisidest. Uuritavad selgitasid, et tuge suhete kujundamisel võib leida teoreetilistest materjalidest ja vastavasisulistest saadetest (nt *podcast*’id). Neid teadmiste allikaid kasutades on õppejõudude hinnangul õpetajal võimalik olla kursis nüüdisaegsete ja teaduspõhiste lähenemisviisidega õpetaja-õpilase suhete toetamisel. Oluliseks peeti ka teadmist, et vajadusel saab õpetaja suhete kujundamise protsessi kaasata lapsevanemaid. Samuti rõhutati, et õpetaja võiks teada, et ta saab vajadusel tuge kooli psühholoogilt ja sotsiaalpedagoogilt, kel on selles valdkonnas laialdased teoreetilised ja praktilised teadmised ning kogemused. Lisaks osutasid õppejõud, et tuge võib leida sama kooli õpetajatelt, selgitades, et õpetajat võib toetada mentorõpetaja samast koolist või kolleegide kovichoonigrupp, mis tegeleb positiivsete suhete kujundamisega ühiselt. Uuritavate arvates võiks õpetajatel olla võimalik kolleegidega ühiselt analüüsida ja võrrelda suhteid konkreetsete klasside või õpilastega, et jagada nii muresid kui ka rõõme.

„Tänapäeval on väga palju kirjandust, mingeid *podcast* ja nii edasi. Et see on nagu oluline, et kui ei ole vajalikke teadmisi, et siis otsidagi iseseisvat õppimist. Iseseisva õppimise jaoks on palju igasuguseid võimalusi, aga ütleme teisi inimesi, eelkõige kolleegid, juhtkond, noh, ideaalis on koolis tugispetsialistid: kooli psühholoog, sotsiaalpedagoog, HEV-koordinaator.“ (Õppejõud 12)

Positiivseid suhteid toetavad õpetaja praktilised oskused suhteid kujundada ja hoida

Suhtlemisvaldkonna õppejõud nimetasid suhteid mõjutavate tegurite hulgas ka seda, et lisaks õpetaja positiivseid suhteid väärtustavale hoiakule ning õpetaja teadmiste suhete kujundamisest peaksid õpetajal olemas olema ka praktilised oskused, mis aitavad positiivseid suhteid kujundada ja hoida.

„Et no ma olen küll kohanud neid olukordi, kus õpetaja nagu räägib õpiku teksti, ta teab teoorias, aga ta klassis teeb risti vastupidi. Ja see, mida ta teab, see seal klassis üldse ei ole määrav, sest ta ei tee seda, kui ta praktikas ei oska.“ (Õppejõud 8)

Vajalike oskustena kirjeldasid uuritavad nii õpilase toetamise kui ka klassi juhtimise oskusi. Õpilase toetamisega seonduvate oskustena toodi esile õpetaja häid sotsiaal-emotsionaalseid oskusi: eneseväljendus-, enesekontrolli- ja enesejuhtimisoskusi. Oluliseks peeti, et õpetaja mõistaks, kontrolliks ja juhiks oma emotsioone õpilase suhtes toetavalt ja mõistvalt ka siis, kui õpilane käitub sobimatult. Ühtlasi tähtsustati, et õpetajal oleks aktiivse kuulamise oskus, sest seeläbi mõistab ta oma õpilasi ning õpilased tunnevad end mõistetuna.

„Tuleb tõsta teadlikkust positiivsete suhete olulisusest ja õpetada reaalselt õpetajatele oskusi, sotsio-emotsionaalseid oskuseid ja praktilisi suhte loomise oskusi.“ (Õppejõud 8)

Klassi juhtimisega seotud oskuste kohta öeldi intervjuudes, et õpetajal peavad positiivsete suhete loomiseks olema tugevad juhtimisoskused. Nende oskustena nimetati enesekehtestamise oskusi, sest õpilased vajavad, et õpetaja oleks oma nõudmistes järjekindel ja kehtestaks end õpilastele vastuvõetaval moel, tekita-mata hirmu ja kasutamata ähvardusi. Veel pidasid uuritavad vajalikuks grupi-juhtimise oskusi, aga ka probleemijuhtimise ja konfliktilahendamise oskusi, sest nendeta on õpetajal risk sattuda raskustesse tunnikorra tagamisel, ilma et kasutataks suhteid kahjustavaid võtteid, näiteks õpilaste alandamist, karistamist või õpilastele vastandumist.

„Hästi tähtis on suhte hoidmise osas ka see, et õpetaja nagu valdakski grupi juhtimise tehnikaid: kuidas kehtestada, kuidas piire seada, kuidas konfliktidega ja probleemidega toime tulla. Et ma arvan, need on need kohad, kus tegelikult suhe mõnikord saab kannatada, kui õpetajal ei ole neid häid tehnikaid.“
(Õppejõud 2)

Kokkuvõtvalt selgus, et positiivsete õpetaja-õpilase suhete kujunemist mõjutavad suhtlemisvaldkonna õppejõudude arvates erinevad õpetajast lähtuvad tegurid. Uuritavad leidsid, et positiivsete suhete loomiseks on vajalik õpetaja suhteid väärtustav hoiak, samuti peeti oluliseks, et õpetajal oleks positiivseid suhteid toetavad teoreetilised teadmised ning praktilised oskused.

Suhtlemisvaldkonna õppejõudude arvamus positiivseid õpetaja-õpilase suhteid toetavatest tegevustest

Kolmanda uurimisküsimuse „Millised õpetaja tegevused toetavad suhtlemisvaldkonna õppejõudude arvates positiivseid õpetaja-õpilase suhteid?“ vastusena eristus andmeanalüüsil kolm kategooriat: (1) „Positiivseid suhteid toetab õpetaja sõbralik ja personaalne suhtlus õpilastega“, (2) „Positiivseid suhteid toetab õpilaste kaasamine õppimise ja õpetamisega seotud otsuste tegemisse“ ning (3) „Positiivseid suhteid toetab õpilaste jaoks selge õppeprotsessi pakkumine“.

Positiivseid suhteid toetab õpetaja sõbralik ja personaalne suhtlus õpilastega

Uuritavad tõid esile, et positiivsete suhete loomist toetab õpetaja sõbralik suhtlus õpilastega, mis väljendub nendega pilkkontakti loomises, naeratamises, sõbraliku hääletooniga rääkimises ning huumori kasutamises õpilastega suheldes, sest see aitab leevendada pingeid ja on n-ö jäämurdjaks.

„See on ikkagi oluline asi, et õpetaja oleks sõbralik nägu seal koolis, ja no tore oleks ju, et lähed klassiruumi ja õpetaja naeratab ja rõõmustab õpilaste tuleku üle. Et see oleks heaks vundamendiks, et soojad suhted saaksid tekkida.“
(Õppejõud 7)

Lisaks on õpilastele turvatunnet pakkuva keskkonna loomiseks vajalik, et õpetaja käituks õpilaste suhtes aktsepteerivalt ja mõistvalt, seda ka juhul, kui õpilane käitub sobimatult, sest selline käitumine võib olla seotud õpilase tajuga, et teda ei mõisteta või ei aktsepteerita. Intervjueeritavad selgitasid, et positiivseid suhteid toetab ka huumori kasutamine. Nalja tegemine ja naljatamise lubamine teatud piirides loovad uuritavate arvates suhtluses õpilastega vabama ja

meeldivama atmosfääri ning suurendavad seeläbi õpilaste ja ka õpetaja üldist rahulolu. Uuritavad rõhutasid, et vältida tuleks õpilaste suhtes lugupidamatut ja sobimatut käitumist, näiteks nende kritiseerimist, süüdistamist, ähvardamist ja karistamist, sest need tegevused halvendavad oluliselt õpetaja-õpilase suhte kvaliteeti.

„Õpetajal tuleks vältida ülemäärast võimu näitamist ja jõuga mõjutamist. Kui õpilase käitumises on midagi valesti, tuleks sellest konkreetselt ja neutraalselt teada anda, ilma õpilast oma emotsioonidega üle valamata või karistades.“ (Õppejõud 10)

Veel pidasid uuritavad tähtsaks, et õpetaja huvituks oma õpilastest ja arvestaks nendega personaalselt. Intervjueeritavad soovitasid, et positiivsete suhete puhul on oluline, et õpetaja kasutaks õpilastega suheldes nende nimesid ja looks nendega isikliku kontakti, väljendades nende suhtes hoolivust. Avaldati arvamust, et kui õpetaja räägib õpilastele endast, soodustab see ka õpilaste avanemist ning teistega oma huvide ja arvamuse jagamist.

„Alustame sellest, et tervitamine soojalt, nimede küsimine, huvide küsimine, nimede meelde jätmine, ühiste reeglite kokkuleppimine. Et need on esimesed tunni teemad suhete loomiseks.“ (Õppejõud 9)

Uuritavad leidsid ka, et suhteid toetab sõbralik suhtlus õpilastega väljaspool õppetundi, näiteks vahetundides, kooli üritustel ning väljasõitudel.

„Ma leian, et väga tähtis on ka selline vaba kontakt lastega. See puudutab nii aineõpetajaid, kuid eriti klassijuhatajaid. Ehk siis kui palju sul on võimalus õppida last tundma ainult tunni kontekstis, eriti selliseid tagasihoidlikumaid lapsi. Et väga tähtis on ka üritustel osalemine ja ekskursioonid ja reisid.“ (Õppejõud 11)

Positiivseid suhteid toetab õpilaste kaasamine õppimise ja õpetamisega seotud otsuste tegemisse

Suhtlemisvaldkonna õppejõudude sõnul toetab positiivseid suhteid see, kui õpilasi kaasatakse õppimise ja õpetamisega seotud otsuste tegemisse, näiteks erinevate protseduuriliste ja normatiivsete kokkulepete sõlmimisse. Leiti, et suurema kaasatuse korral peavad õpilased kokkulepetest ka kindlameelsemalt kinni. Veel pidasid õppejõud oluliseks julgustada õpilasi küsimusi esitama, sest nii saadab õpetaja kogu klassile signaali, et ta on abivalmis ning pakub vajadusel tuge.

„Mina ise olen jaganud klassikokkulepped nagu kaheks: et ühed on sellised normatiivselt kokkulepped ja teised on protseduuriliselt tähtsad. Noh, näiteks normatiivne on selline, et me oleme sõbralikud, ja siis seal kõrval on protseduuriline kokkulepe, et telefon on tunni ajal kotis näiteks.“ (Õppejõud 5)

Veel nimetasid uuritavad positiivseid suhteid toetava tegevusena õpilastelt tagasiside küsimist ja neile kvaliteetse tagasiside andmist. Oluliseks peeti ka õpilaste vajadustest ja tagasisidest lähtuva tempo ja hindamise meetodite valikut. Positiivsete suhete kujunemist toetavana nimetati hindamise korraldamist viisil, mis lähtuks õppijatest ja oleks neile aktsepteeritav.

„Hindamise meetodi valikul tuleks ka õppijat arvestada, et kuidas tema sellesse suhtub, ja vajadusel neid meetodeid kohandada õppija võimetele vastavaks ja aktsepteeritavaks. Selleks tuleb olla õpilastega kontaktis ja nende arvamust teada ja seda küsida.“ (Õppejõud 5)

Positiivseid suhteid toetab õpilaste jaoks selge õppeprotsessi pakkumine

Suhtlemisvaldkonna õppejõudude hinnangul aitab positiivseid suhteid kujundada õpilaste jaoks selge ja arusaadav õppeprotsess. Selgitati, et suhteid saab toetada juba enne klassiruumis kohtumist. Näiteks võiks õpetaja enne kohtumist saata õpilastele selgeid ja informatiivsed e-kirju.

„See on õppijale heaks signaaliks, et õpetaja juba mõtleb sellest, et kas õpilased ikka saavad kõigest aru, et mis ees ootab, ja et õpetaja ka teab, et õpilastel võib olla ärevust enne kooli, ja ta püüab seda ärevust maha võtta näiteks info-kirjadega enne kooli algust.“ (Õppejõud 9)

Eeltoodule lisaks ütlesid uuritavad, et suhteid toetab, kui õpetaja selgitab õpilastele arusaadavalt oma ootusi nende suhtes ning austab nendega sõlmitud normatiivseid ja protseduurilisi kokkuleppeid. Vajalikuks peeti ka kokku lepitud käitumisreeglite ja õpitava ühist mõtestamist klassis, sest see aitab õpilastel sügavamalt näiteks käitumisreeglite tagamaid mõista. Samuti pidasid uuritavad toetavaks kokkulepete seadmist klassi seinale, et neid paremini kinnistada ja vajadusel meenutada.

„Kokkulepitud reeglid pakuvad ka sellist turvalisust, et kui me need klassiga kokku lepime, et meil käivad asjad niimoodi, et kui ma tahan midagi öelda, et siis ma annan käega märku, et need reeglid on selged. Siis need loovad ka sellist turvalisust ja selgust ja aitavad kaasa sellele, et suhe võiks olla nagu positiivne ja turvaline.“ (Õppejõud 1)

Seega selgus, et suhtlemisvaldkonna õppejõud peavad positiivset õpetaja-õpilase suhet toetavateks õpetaja erinevaid tegevusi. Õppejõud tõtsid esile, et õpetaja peaks suhtlema õpilastega sõbralikul ja personaalsel viisil. Samuti peeti oluliseks, et õpetaja kaasaks õpilasi õppimise ja õpetamisega seotud otsuste tegemisse. Lisaks leiti, et positiivseid suhteid toetab selge ja arusaadav õppeprotsess, mida õpetaja aitab õpilastel mõista ja mõtestada.

Arutelu

Rahvusvahelised võrdlusuuringud (nt OECD, 2019; OECD, 2024) näitavad, et Eesti õpetajad ja õpilased hindavad õpetaja-õpilase suhteid halvemaks kui õpetajad ja õpilased paljudes teistes riikides. Seega on vajadus õpetaja-õpilase suhete kujundamist senisest enam toetada. Seetõttu oli oluline välja selgitada õpetajakoolituse esma- ja/või täiendusõppes suhtlemisvaldkonna teemasid õpetavate õppejõudude arusaamad positiivsete õpetaja-õpilase suhete olulisusest ning teguritest ja tegevustest, mis toetavad positiivsete suhete kujunemist.

Vastusena esimesele uurimisküsimusele „Millised on suhtlemisvaldkonna õppejõudude arusaamad positiivsete õpetaja-õpilase suhete olulisusest?“ kirjeldasid Eesti suhtlemisvaldkonna õppejõud sarnaselt arvukate varasemate uurimustega (nt Ghasemi, 2022; Kitsing *et al.*, 2015; Mensah & Koomson, 2020), et positiivsed õpetaja-õpilase suhted on olulised nii õpilastele kui ka õpetajatele. Nende suhete tähtsus ilmnis õpilastele turvatunde pakkumises, nende akadeemilise edu toetamises, koolirõõmu suurendamises ja suhtlemisoskuste arendamises.

Kooskõlas varasemate uurimustega (nt Den Brok *et al.*, 2005; Fraser, 2002; Hoy & Weinstein, 2013; Patrick *et al.*, 2007; Pianta *et al.*, 2008), kus on selgunud, et õpetaja on suhete kujundamisel juhtrollis ning samal ajal suhete loomisel eeskujuks, rõhutati ka selles uurimuses positiivsete õpetaja-õpilase suhete mõju õpilase suhtlemisoskustele. Uurimuses leiti, et õpilased omandavad õpetaja käitumist eeskujuks võttes oskusi suhete loomise, hoidmise ja vajadusel ka lõpetamise kohta. Õpilastele positiivsete suhete mudeldamine ja õpetamine suurendavad õpetaja töö vastutusrikkust, sest ta saab pakkuda sobiva ja oskusliku suhte eeskjuu ka juhul, kui kodune suhtluskeskkond positiivsete suhete loomist ei toeta.

Uuringus osalenud suhtlemisvaldkonna õppejõudude sõnul suurendavad positiivsed õpetaja-õpilase suhted õpetaja rahulolu tööga ja stressikindlust. Tulemused on heas kooskõlas varasemate uurimuste tulemustega (nt Cann *et al.*, 2024; Chang, 2009; Spilt *et al.*, 2011; Täht *et al.*, 2023), kus on samuti leitud, et õpetaja-õpilase suhted on seotud õpetaja stressikindluse ja tööga rahuloluga. Lisaks leiti siinses uurimuses sarnaselt näiteks Hamre ja Pianta

(2005) uurimusega, et positiivne õpetaja-õpilase suhe tõhustab õpetaja tööd, sest hea kontakti korral kulub näiteks korra tagamisele klassis vähem ressursi. Seega on oluline, et õpetajad teadvustaks positiivsete õpetaja-õpilase suhete olulisust ning tegutseks suhete loomise ja hoidmise nimel. Üks võimalus, kuidas parandada õpetajate suhtlemisalast teadlikkust ja pakkuda seeläbi ka positiivset eeskuju suhtlejana, on suurendada õpetajakoolituses õpetajate suhtlemisoskuste analüüsi ja vajadusel suhtlemisõppe osakaalu ning pakkuda ka temaatilisi täienduskoolitusi.

Positiivsete õpetaja-õpilase suhete tähtsus ilmnes selles uurimuses sarnaselt varasemate tulemustega ka õpilastele turvatunde pakkumises (Coristine *et al.*, 2022), nende akadeemilise edu toetamises ning koolirõõmu suurendamises (nt Ghasemi, 2022; Kitsing *et al.*, 2015; Mensah & Koomson, 2020). Neid tegureid kirjeldab positiivsete õpetaja-õpilase suhetega seotuna ka õpetaja interpersonaalse käitumise mudel (vt Palk *et al.*, 2024; Wubbels & Brekelmans, 2005), mille kohaselt on õpetaja juhtivus, abivalmidus ja mõistvus seotud positiivsete suhetega. Üks võimalus õpetaja professionaalseks arenguks on interpersonaalse käitumise mudeli alusel oma tegevust analüüsida. Seega vajab edasist arutelu, kuivõrd oleks õpetajakoolituses vajalik õppijatele õpetaja interpersonaalse käitumise mudelit tutvustada ja tulevase õpetaja tegevusi selle põhjal analüüsida.

Vastusena teisele uurimisküsimusele „Missugused tegurid mõjutavad suhtlemisvaldkonna õppejõudude arvates positiivseid õpetaja-õpilase suhteid?“ töid selles uurimuses osalenud suhtlemisvaldkonna õppejõud varasemate uurimuste (Ghasemi, 2022; Krips, 2011) tulemustega kooskõlas esile, et positiivsete suhete kujunemist mõjutavateks teguriteks on õpetaja suhteid väärtustav hoiak ning teadmised ja oskused neid kujundada. Intervjueeritute sõnul leidub ka õpetajaid, kes küll teavad, millist väärtust pakub positiivne õpetaja-õpilase suhe, või kellel on olemas teoreetilised teadmised positiivsete õpetaja-õpilase suhete kujundamiseks, kuid kes siiski mingil põhjusel nende suhete kujundamisse ei panusta. Veel pidasid suhtlemisvaldkonna õppejõud sarnaselt varasema uurimusega (Krips, 2011) tähtsaks, et õpetajatel oleks teadmine tõhusatest praktikatest, mille abil õpilastega positiivseid suhteid kujundada. Ka õpetaja kutsestandardis on kirjas, et õpetaja peaks hoidma end kursis valdkondlike uuendustega, arvestades teaduspõhisust, ning leidma oma tööks parimaid praktikaid (Kutsekoda, 2020). Tegevõpetajatele tuleks pakkuda enam täienduskoolituse võimalusi, mis võimaldaks omandada lisateadmisi ja -oskusi positiivsete õpetaja-õpilase suhete kujundamise valdkonnas. Samuti vajavad õpetajad aega, et kursustel osaleda. Eritähelepanu tuleks pöörata õpetajate tööaja korraldamisele viisil, mis võimaldaks enesetäiendamist, ilma et töökoormus enne või pärast koolitust märgatavalt suureneks.

Suhtlemisvaldkonna õppejõud olid seisukohal, et positiivseid suhteid toetab õpetaja teadlikkus võimalikest suhete toetuse viisidest. Ka varasemad tulemused (nt Mansfield *et al.*, 2021) näitavad, et õpetaja võib suhete loomisel ja toetamisel abi saada kooli tugispetsialistidelt ja teistelt õpetajatelt. Samuti on õpetaja kutsestandardis kirjas, et õpetaja peaks probleemide tekkimisel otsima vajadusel abi kolleegidelt, mentorilt, juhtkonnalt ja tugispetsialistilt (Kutsekoda, 2020). Seega on oluline, et koolides oleks toetav keskkond, kus õpetajaid julgustatakse vajadusel õpetaja-õpilase suhete analüüsimiseks ja parandamiseks toetust otsima ning kus on olemas vajalikud tugispetsialistid ja hästi toimiv tugisüsteem.

Vastuseks kolmandale uurimisküsimusele „Millised õpetaja tegevused toetavad suhtlemisvaldkonna õppejõudude arvates positiivseid õpetaja-õpilase suhteid?“ leiti, et positiivseid suhteid toetavad õpetaja sõbralik ja personaalne suhtlus õpilastega, õpilaste kaasamine õppimise ja õpetamisega seotud otsuste tegemisse ning õpilaste jaoks selge õppeprotsessi pakkumine. Ka varem on leitud, et positiivseid õpetaja-õpilase suhteid toetab, kui õpetaja rakendab suhete loomisel erinevaid võtteid, rääkides näiteks sõbraliku hääletooniga, kasutades huumorit, naeratades, luues silmsidet ning hoides rõõmsameelset tonaalsust (Ghasemi, 2022). Tulemused on kooskõlas ka enesemääratlemisteooriaga, kuna nimetatud tegevused toetavad ka õpilaste autonoomia, kompetentsuse ja seotuse vajadusi, mis on enesemääratlemisteooria keskmes (Ryan & Decy, 2020). Teades, et nende tegevuste teadliku praktiseerimise kaudu paranevad õpetaja-õpilase suhted, peavad autorid vajalikuks julgustada õpetajaid hindama oma praktikat, lähtudes eespool mainitud tegevuste kasutamisest. Ühe võimalusena saab õpetaja professionaalse arengu eesmärgil oma tegevust näiteks salvestada (arvestades eetikanõuetega), et suhete loomisel õpilastega oleks võimalik selgemiini märgata oma arenguvajadusi ja tugevaid külgi. Sarnane praktika on juba kasutusel ka õpetajakoolituses, kus üliõpilased analüüsivad oma tegevusi videosalvestiste põhjal (nt Koni & Lepp, 2024; Lepp *et al.*, 2023).

Selle uurimuse kitsaskohana märgivad autorid, et andmeanalüüsi kvaliteedi suurendamiseks oleks võinud kaasata andmeanalüüsi kaaskodeerija, kuid ressursi puudumise tõttu sellest loobuti. Samas suurendati andmeanalüüsi kvaliteeti artikli kaasautoritega kodeerimis- ja kategoriseerimisotsustega seotud arutelude kaudu.

Uurimuse väärtus on kvalitatiivse uuringu tulemustele tuginev sügavam teadmine selle kohta, kuidas õpetajakoolituses suhtlemisvaldkonna teemasid õpetavad õppejõud positiivset õpetaja-õpilase suhet ja selle kujunemist mõtestavad. Artikkel pakub lugejale erinevate varasemate uurimuste kokkuvõttena teooria peatükis mõtteainet selle kohta, miks on õpilase-õpetaja suhted olulised ja millised tegevused toetavad positiivsete õpetaja-õpilase suhete kujundamist. Õpetajakoolituse üliõpilased ja tegevõpetajad, aga ka koolide juhtkond ja tugipersonal

saavad tulemustega tutvudes mõtteid, millele tuleks õpetajatel tähelepanu pöörata, et suhted õpilastega oleks positiivsed ning toetaks mõlemaid igakülgselt.

Edasise tegevusena peavad artikli autorid vajalikuks töötada välja täienduskoolitus, mille sisendina saab peale varasemate uuringute tulemuste kasutada ka siinse uuringuga suhtlemisvaldkonna õppejõududelt saadud väärtuslikku informatsiooni nii positiivsete õpetaja-õpilase suhete olulisuse kui ka nende suhete kujundamist mõjutavate tegurite ja tegevuste kohta. Mõistmaks, mida õpetajad praktiliselt klassiruumis ja muudes suhtlemissituatsioonides teevad, et luua ja hoida positiivseid õpilaste-õpetaja suhteid, oleks vaja koguda andmeid ka vaatlustega.

Kasutatud kirjandus

- Aelterman, N., Vansteenkiste, M., Haerens, L., Soenens, B., Fontaine, J. R. J., & Reeve, J. (2018). Toward an integrative and fine-grained insight in motivating and demotivating teaching styles: The merits of a Circumplex approach. *Journal of Educational Psychology, 111*(3), 497–521. <http://dx.doi.org/10.1037/edu0000293>
- Archer, A. L., & Hughes, C. A. (2010). *Explicit instruction: Effective and efficient teaching*. New York, NY: Guilford Press. Guilford Publications.
- Bennett, P. (2021). *Teaching itself: A mythology of learning in theory and practice*. University of Wolverhampton.
- Cann, R., Sinnema, C., Rodway, J., & Daly, A. J. (2024). What do we know about interventions to improve educator wellbeing? A systematic literature review. *Journal of Educational Change, 25*(2), 231–270. <https://doi.org/10.1007/s10833-023-09490-w>
- Chang, M. L. (2009). An appraisal perspective of teacher burnout: Examining the emotional work of teachers. *Educational Psychology Review, 21*(3), 193–218. <https://doi.org/10.1007/s10648-009-9106-y>
- Coristine, S., Russo, S., Fitzmorris, R., Beninato, P., & Rivolta, G. (2022). *The importance of student-teacher relationships*. Classroom Practice in 2022. <https://ecampusontario.pressbooks.pub/educ5202/chapter/the-importance-of-student-teacher-relationships/>
- Davis, H. A. (2003). Conceptualizing the role and influence of student-teacher relationships on children's social and cognitive development. *Educational Psychologist, 38*(4), 207–234. https://doi.org/10.1207/S15326985EP3804_2
- Den Brok, P., Levy, J., Brekelmans, M., & Wubbels, T. (2005). The effect of teacher interpersonal behaviour on students' subject-specific motivation. *The Journal of Classroom Interaction, 40*(2), 20–33.
- Federici, R. A., & Skaalvik, E. M. (2014). Students' perceptions of emotional and instrumental teacher support: Relations with motivational and emotional responses. *International Education Studies, 7*(1), 21–36. <https://doi.org/10.5539/ies.v7n1p21>

- Fraser, B. J. (2002). Learning environments research: Yesterday, today and tomorrow. In S. C. Goh & M. S. Khine (Eds.), *Studies in educational learning environments: An international perspective* (pp. 1–25). World Scientific. https://doi.org/10.1142/9789812777133_0001
- Ghasemi, F. (2022). Exploring middle school teachers' perceptions of factors affecting the teacher–student relationships. *Educational Research for Policy and Practice*, 21(2), 201–216. <https://doi.org/10.1007/s10671-021-09300-1>
- Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2005). Can instructional and emotional support in the first-grade classroom make a difference for children at risk of school failure? *Child Development*, 76(5), 949–967. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2005.00889.x>
- Hoy, A. W., & Weinstein, C. S. (2013). Student and teacher perspectives on classroom management. In *Handbook of classroom management* (pp. 191–230). Routledge.
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalüüs>.
- Koni, I., & Lepp, L. (2024). Lesson recordings and analysis as part of teacher professional development programmes: What are the student teachers' opinions? *Educational Studies*, 50(3), 399–411. <http://dx.doi.org/10.1080/03055698.2021.1951673>
- Kincade, L., Cook, C., & Goerdts, A. (2020). Meta-Analysis and common practice elements of universal approaches to improving student-teacher relationships. *Review of Educational Research*, 90(5), 710–748. <https://doi.org/10.3102/0034654320946836>
- Kitsing, M., Täht, K., & Kukemelk, H. (2015). Kooli mikrokliima: õpetajate toetav käitumine ja õpilaste tulemuslikkus. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 3(1), 127–147. <http://dx.doi.org/10.12697/eha.2015.3.1.06>
- Kriips, H. (2011). Õpetajate suhtlemiskompetentsus ja suhtlemisioskused. Doktori-dissertatsioon, Tartu Ülikool.
- Kutsekoda (2020). *Kutsestandardid. Õpetaja tase 7*. <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10824233>
- Lemov, D. (2021). *Teach like a champion 3.0: 63 techniques that put students on the path to college*. John Wiley & Sons.
- Lepp, L., Leijen, Ä., Küüsvek, A., & Kalk, K. (2023). Teacher education students' First-time experiences of video-recording their teaching and analyzing it. *SAGE Open*, 13(3), <https://doi.org/10.1177/21582440231196746>
- Mansfield, J., Smith, K., Adams, M., & Wan, L. (2023). Valuing COVID-19 as an opportunity to understand teacher agency. *Journal of Educational Change*, 1–24. <https://doi.org/10.1007/s10833-023-09488-4>
- Mensah, B., & Koomson, E. (2020). Linking teacher-student relationship to academic achievement of senior high school students. *Social Education Research*, 1(2), 102–108.
- OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development). (2019). *TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and school leaders as lifelong learners*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>

- OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development). (2024). *PISA 2022 Results (Volume V): Learning strategies and attitudes for life*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c2e44201-en>.
- Olev, A., & Alumäe, T. (2022). Estonian speech recognition and transcription editing service. *Baltic Journal of Modern Computing*, 10(3), 409–421. <https://doi.org/10.22364/bjmc.2022.10.3.14>
- Palk, K., Leijen, Ä., Baucal, A., & Lepp, L. (2024). Adaptation and evaluation of an Estonian version of the Questionnaire on Teacher Interaction (QTI). *Learning Environments Research*, 27, 557–578. <http://dx.doi.org/10.1007/s10984-023-09491-9>
- Patrick, H., Ryan, A. M., & Kaplan, A. (2007). Early adolescents' perceptions of the classroom social environment, motivational beliefs, and engagement. *Journal of Educational Psychology*, 99(1), 83–98. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.99.1.83>
- Pianta, R. C. (1999). *Enhancing relationships between children and teachers*. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10314-000>
- Pianta, R. C., Belsky, J., Vandergrift, N., Houts, R., & Morrison, F. J. (2008). Classroom effects on children's achievement trajectories in elementary school. *American Educational Research Journal*, 45(2), 365–397. <https://doi.org/10.3102/0002831207308230>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. *Contemporary Educational Psychology*, 61, 101860. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101860>
- Spilt, J. L., Koomen, H. M., & Thijs, J. T. (2011). Teacher wellbeing: The importance of teacher–student relationships. *Educational Psychology Review*, 23, 457–477. <https://doi.org/10.1007/s10648-011-9170-y>
- Täht, K., Mikkor, K., Aaviste, G., & Rozgonjuk, D. (2023). What motivates and demotivates Estonian mathematics teachers to continue teaching? The roles of self-efficacy, work satisfaction, and work experience. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 1–20. <https://doi.org/10.1007/s10857-023-09587-2>
- Veldman, I., Van Tartwijk, J., Brekelmans, M., & Wubbels, T. (2013). Job satisfaction and teacher–student relationships across the teaching career: Four case studies. *Teaching and Teacher Education*, 32, 55–65. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2013.01.005>
- Wubbels, T., & Brekelmans, M. (2005). Two decades of research on teacher–student relationships in class. *International Journal of Educational Research*, 43(1–2), 6–24. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2006.03.003>
- Wubbels, T., Brekelmans, M., Den Brok, P., Wijsman, L., Mainhard, T., & Van Tartwijk, J. (2014). Teacher–student relationships and classroom management. *Handbook of classroom management* (pp. 363–386). Routledge.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool

Positive teacher-student relationships as perceived by teacher educators teaching topics related to interpersonal communication

Kristi Palk^{a1}, Liina Lepp^a, Äli Leijen^a

^aInstitute of Education, University of Tartu

Summary

Based on numerous studies (Federici & Skaalvik, 2014; Kitsing et al., 2015; Mensah & Koomson, 2020), positive teacher-student relationships are crucial for students and teachers. Several earlier studies on teacher-student relationships (e.g., Kincade et al., 2020; Ryan & Deci, 2020) are grounded in a self-determination theory, which suggests that effective learning requires the support of three basic psychological needs: the need for autonomy, the need to feel competent, and the need for relatedness (Ryan & Deci, 2020). The Model for Interpersonal Teacher Behavior (MITB) (see Palk et al., 2024; Wubbels & Brekelmans, 2005), which aligns with the self-determination theory (Aelterman et al., 2018), has also been widely used. According to this model, teacher-student relationships can be described through the assessment of teacher behaviour as perceived and interpreted by the student.

Previous international studies (OECD, 2019; OECD, 2024) have examined the evaluations of Estonian teachers and students regarding teacher-student relationships. The Teaching and Learning International Survey (TALIS) revealed that Estonian teachers rated their skills in building relationships with students lower than teachers in many other countries (OECD, 2019). Similarly, the Programme for International Student Assessment (PISA) indicated that Estonian students rated their relationships with teachers lower than students in other countries (OECD, 2024). These results suggest that more support is needed for the development of positive teacher-student relationships in Estonia.

One of the key supporters of teachers in developing positive teacher-student relationships is teacher educators who teach topics related to interpersonal communication. However, to the authors' knowledge, the perspectives of teacher educators on positive teacher-student relationships have not been previously studied. Given that the quality of teacher-student relationships is important for both teachers and students, it is necessary to place greater focus on the development of positive teacher-student relationships (Cann et al., 2024;

¹ Institute of Education, University of Tartu, Jakobi 5, 51005 Tartu, Estonia; kristi.palk@ut.ee.

Krips, 2011), considering, among other things, the views of teacher educators who teach topics related to interpersonal communication. Therefore, this study aims to elucidate the perspectives of teacher educators who teach topics related to interpersonal communication on the importance of positive teacher-student relationships and to describe the factors and activities that support the development of positive relationships. The research questions were formulated as follows:

1. What are the opinions of teacher educators who teach topics related to interpersonal communication about the importance of positive teacher-student relationships?
2. What factors influence positive teacher-student relationships based on the opinions of teacher educators who teach topics related to interpersonal communication?
3. Which teacher's activities support positive teacher-student relationships based on the opinions of teacher educators teaching topics related to interpersonal communication?

Data were collected through semi-structured individual interviews with 16 teacher educators who teach topics related to interpersonal communication. A qualitative inductive content analysis method was chosen for data analysis, with data being transcribed, coded, and categorised. In response to the first research question, two main categories emerged from the data analysis: (1) The importance of positive relationships for students and (2) The importance of positive relationships for teachers. The subcategories related to the first main category were: a positive relationship provides security, a positive relationship supports academic success, a positive relationship develops students' communication skills, and a positive relationship increases school enjoyment. The subcategories related to the second main category were: a positive relationship ensures job satisfaction and stress resilience, and a positive relationship makes teaching more effective.

Like numerous previous studies, teacher educators participating in the current study (e.g., Ghasemi, 2022; Kitsing et al., 2015; Mensah & Koomson, 2020), emphasised that positive teacher-student relationships are important for both students and teachers. In line with earlier studies (e.g., Den Brok et al., 2005; Fraser, 2002; Hoy & Weinstein, 2013; Patrick et al., 2007; Pianta et al., 2008), which highlight that the teacher plays a leading role in relationship formation and serves as a model for relationship-building, this study also emphasised the influence of positive teacher-student relationships on relationship-building skills. It was pointed out that students learn how to form, maintain, and, if

necessary, terminate relationships with their teachers. According to the Model for Interpersonal Teacher Behavior (MITB) (see Palk et al., 2024; Wubbels & Brekelmans, 2005), positive relationships are also linked to the extent to which the teacher dominates and controls communication. Modelling and teaching relationship-building skills to students increase the teacher's responsibility, as they can provide a suitable and skilful communication role model even in cases where the home environment does not support the formation of positive relationships.

As evidenced by the findings of this study and previous research (e.g., Cann et al., 2024; Chang, 2009; Spilt et al., 2011; Täht et al., 2023), positive teacher-student relationships significantly enhance teachers' job satisfaction and resilience to stress. Therefore, it is essential for teachers to recognise the importance of positive teacher-student relationships and actively work on building and maintaining them. MITB (see Palk et al., 2024; Wubbels & Brekelmans, 2005) could be used as the basis for analysing teaching practices in pre- and in-service teacher education.

In response to the second research question, three categories emerged: (1) A teacher's attitude that values relationships supports positive relationships, (2) A teacher's knowledge of relationship-building supports positive relationships, and (3) A teacher's practical skills in building relationships support positive relationships.

Teacher educators participating in the current study, in line with previous findings (Ghasemi, 2022; Krips, 2011), identified that the factors influencing the formation of positive relationships include the teacher's attitude towards valuing relationships and their knowledge and skills in relationship-building. Teacher educators also noted that some teachers do not invest in developing positive relationships with students for various reasons.

Teacher educators emphasised the importance of teachers being aware that effective practices for building positive relationships exist, enabling them to seek out more information if needed. The teacher's professional standard (Kutsekoda, 2020) also underscores the importance of staying informed about field-specific developments, considering evidence-based practices, and finding the best methods for their work. It is essential to offer teachers additional opportunities for professional development in building positive teacher-student relationships, enabling them to acquire further knowledge and skills, and providing sufficient time to participate in such training.

In response to the third research question, three categories emerged: (1) Positive relationships are supported by the teacher's friendly and personal interaction with students, (2) Positive relationships are supported by involving

students in decision-making related to learning and teaching, and (3) Positive relationships are supported by providing a clear learning process for students.

Similar to previous studies (e.g. Ghasemi, 2022), the present study revealed that positive relationships are supported by friendly and personalised communication with students, involving students in decision-making related to learning and teaching, and providing a clear learning process for students. Knowing that consciously practising these activities improves teacher-student relationships, the authors consider it important to encourage teachers to evaluate their practices based on using the aforementioned activities. One possibility for professional development is to video record their activities, enabling them to more clearly identify their areas for improvement and strengths in building relationships with students.

The value of this study lies in the deeper understanding gained from the results of a qualitative study on how teacher educators who teach topics related to interpersonal communication understand the importance of positive teacher-student relationships and factors and activities that influence positive teacher-student relationships. The article provides readers with a summary of various previous studies in the theory section, offering insights into why teacher-student relationships are important and what activities support the development of positive teacher-student relationships. Teacher education students, practising teachers, school management, and support staff can gain ideas from the results on what to focus on in teacher-student interactions to ensure that relationships are positive and supportive for both students and teachers.

As a further step, the authors of the article consider it necessary to develop in-service training that utilises the valuable insights gathered from teacher educators in the field of interpersonal communication.

Keywords: teacher-student relationships, positive relationships with students, teacher educators, pedagogical activities, qualitative study